

Boeken nieuws

Die Schmetterlinge Baden-Württembergs

*Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. Band 5
Nachtfalter III, Band 6 Nachtfalter IV.
Günter Ebert (red.), 1997, Verlag Eugen Ulmer,
Stuttgart (prijs ca. f 120,-).*

Opnieuw zijn er twee prachtige delen uit van deze onovertroffen serie handboeken voor de fauna en flora van de Duitse deelstaat Baden-Württemberg. De eerdere delen, zoals Band 1 en 2 over de dagvlinders, Band 3 (o.a. de Bloeddropjes - *Zygaenoidea*) en Band 4 (o.a. Pijlstaarten - *Sphingoidea* en het begin van de

Uilen - *Noctuoidea*) bespraken we hier al eerder met lof. Voor elke besproken soort worden de synoniemen, verspreidingskaarten voor Baden-Württemberg, de vlieg- en rupsentijden, habitatbeschrijvingen, lijsten van waard- en nectarplanten, beschrijvingen van het gedrag, en het al of niet voorkomen op Rode Lijsten gegeven. Dit alles schitterend geïllustreerd met prachtige kleurenfoto's van vlinders en rupsen in hun natuurlijke biotoop.

Band 5 behandelt onder anderen de Wespvlinders (*Sesiioidea*), Beervlinders (*Arctiidae*) en een deel van de Uilen (*Noctuidae*). Als de prijs niet zo hoog was, zou dit deel een ware must zijn voor iedereen die zich met de wespvlinders bezighoudt. Met de Beervlinders erbij is dit deel ook ideaal voor eenieder die geïnteresseerd is in dagactieve soorten. Band 6 is het derde deel van de Uilen (*Noctuidae*), met onder andere de *Acronictinae*, *Plusiinae* en *Cuculliinae*. Om van te likkebaarden en de spaarpot extra te gaan spekken!

Frans van Alebeek

Vlinder Vliegtijd Kalender

Frans Hodzelmans, *Vlinder Vliegtijd Kalender*. Prijs f 6,- (voor donateurs van De Vlinderstichting f 4,-), inclusief verzendkosten. Te bestellen bij De Vlinderstichting.

Stel je wil graag een bepaalde dagvlindersoort zien of fotograferen. Dan moet je je in de vliegtijd van de vlinder binnen zijn verspreidingsgebied in zijn biotoop bevinden. Dat geeft enig snuffelen en zoeken in allerlei boekwerken. Om een en ander te bekorten is een handige Vlinder Vliegtijd Kalender samengesteld door Frans Hodzelmans. In deze lijst staan de dagvlinders vermeld die in de Benelux en aangrenzende gebieden voorkomen, gegroepeerd per familie. In een oogopslag kun je nu zien in welke tijd je je vlindervakantie of vlinderweekend moet kiezen om bepaalde soorten te zien. Ook zie je nu direct welke dagvlinders er tegelijkertijd vliegen. De verdere informatie is vervolgens eenvoudig te vinden in de gids Dagvlinders van de Benelux van Irma Wynhoff e.a.

Jan de Gooijer

Brachytron: nieuw libellentijdschrift

Zoals elders in dit nummer al staat uitgelegd werkt De Vlinderstichting nauw samen met de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie (NVL). Brachytron is het tijdschrift van de NVL, en het eerste nummer is inmiddels verschenen. Doel van het tijdschrift is om het toegenomen enthousiasme voor libellen van de afgelopen jaren te verenigen en uit te breiden. In het eerste nummer staan vijf grotere artikelen en een aantal korte mededelingen. De artikelen gaan over verspreiding, gedrag en ecologie

van libellen in Nederland. De vondst van de Rivierrombout langs de Waal, de invasie van de Zwervende heidelibel en een artikel over de Vuurlibel in Limburg gaan vooral over verspreiding. Het belang van libellen en andere insecten in het kuikendieet van Zwarte stern gaat in op het belang van libellen in het voedselweb. Het bleek in het Bargerveen dat libellen een belangrijk onderdeel vormen van het voedsel van jonge sterns. Opvallend was dat ondanks het grote aantal prooidieren dat aanwezig was, toch alle jonge sterns stierven. Kalkgebrek blijkt hiervan de oorzaak te zijn. Het laatste artikel heeft de nieuwsgierig makende titel: Carrièrebeslissingen van beekjuffers. Het blijkt dat een beekjuffer (net als veel vlinders trouwens) heel veel belangrijke beslissingen te nemen heeft in z'n leven. Moet ik gaan vechten voor een territorium, hoe lang moet ik dit volhouden, moet ik voedsel gaan zoeken of kan ik nu beter achter een vrouwtje aan gaan? Uiteraard zijn dit geen bewuste besluitvormingsprocessen, maar meer vastgelegde regels: als deze prikkel komt, reageer ik daar met dit gedrag op. Mannetjes van de beekjuffers (zowel de Weidebeekjuffer als de Bosbeekjuffer) blijken soms wel een half uur in gevecht gewikkeld te zijn. Een half uur is voor een relatief kortlevend dier als een beekjuffer een flinke tijd en er moet dan ook iets zeer belangrijks op het spel staan. In het artikel wordt ingegaan op het nut van die gevechten en wordt gefilosofeerd over het nut en de betekenis van dit gedrag. Lang niet alle opgeworpen vragen worden beantwoord, maar dat hoeft ook niet, het prikkelt de nieuwsgierigheid. Loop je nu langs de Beerze, of langs de Slinge, dan kijk je met heel andere ogen naar die fladderende beekjuffers! Brachytron verschijnt voorlopig tweemaal per jaar en u komt in het bezit ervan door lid te worden van de NVL. Dit kan door f 25,00 over te maken naar giro 76.15.700, ten name van W. Hoeffnagel o.v.v. NVL te Hilversum.

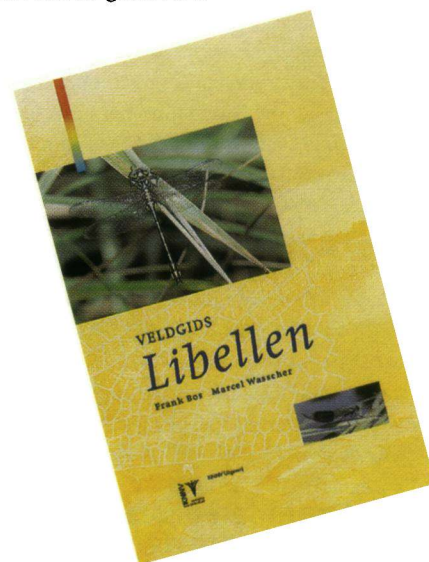
Kars Veling

Eindelijk een Nederlandse libellengids

Veldgids Libellen, 1997. Frank Bos & Marcel Wasscher. KNNV Uitgeverij. Prijs f 49,95 (voor donateurs f 42,95), excl. verzendkosten. Te bestellen bij De Vlinderstichting en de KNNV.

Bijna elke week komt er wel weer een nieuw vlinderboek uit. Is het geen veldgids dan is het wel een plaatjeskijkboek. Voor de libellen ligt dat heel anders. Tot nu toe is er geen echte Nederlandstalige veldgids! Er is een prachtig boek van Geijskes en Van Tol, uit 1980, waarin erg veel informatie over de Nederlandse libellen staat, maar dit is zeker geen boek om mee het veld in te nemen en zeker niet een boek waarmee je snel een libel op naam brengt.

Gelukkig komt hierin nu snel verandering. In de serie veldgidsen van de KNNV verschijnt binnenkort een prachtige libellenveldgids. De schrijvers, Frank Bos en Marcel Wasscher, zijn experts op libellengebied. Behalve dat ze een grote soortenkennis hebben blijkt uit het boek ook dat ze veel naar gedrag en ecologie van libellen hebben gekeken. Het is een boek waardoor het libellenonderzoek in Nederland een grote vlucht kan nemen en dit zal er hopelijk toe leiden dat er in de inrichting en het beheer van het landschap meer rekening met libellen zal worden gehouden.

De gids begint met uitgebreide inleidende hoofdstukken over lichaamsbouw, levenscyclus en gedrag, areaal en biotoop (waar vind je libellen) en over bedreiging en bescherming. Geen droge saaie hoofdstukken omdat die er nu eenmaal bij moeten, maar heel leesbare, boeiende beschrijvingen. Vanaf hoofdstuk 6 komen we bij de kern van het boek, herkennen en registreren van libellen. Allereerst wordt in het algemeen aangegeven waarop je moet letten, en waar en hoe je de meeste libellen tegen zult komen en vervolgens worden alle Europese soorten besproken.

De basis voor de herkenning zijn de kleurenfoto's. Van vrijwel iedere soort zijn foto's opgenomen van een mannetje en een vrouwtje. De foto's zijn zorgvuldig geselecteerd uit het bestand van vele Nederlandse en buitenlandse fotografen. Het ging hierbij niet zozeer om een mooi plaatje (hoewel er erg mooie bij zijn), maar vooral of de kenmerken van de soort op de foto te zien zijn. Hoewel de foto's belangrijk zijn en ook ik altijd het eerst plaatjes kijk, mag het daarbij niet blijven. Libellen zijn nogal variabel en om een soort echt op naam te brengen moet je vaak ook de tekst doorlezen. Hierin wordt aangegeven wat de 'echte' kenmerken zijn en welke kenmerken variëren. Van een aantal moeilijke soorten worden in zwart-wit tekeningen de verschillende soorten

naast elkaar weergegeven. Zeker bij de 'blauwe juffertjes' is dit zeer nuttig.

In de beschrijvingen wordt systematisch ingegaan op herkenning, grootte, vliegperiode, biotoop en voorkomen. Hierbij staat een kaartje met het voorkomen van de soort in Europa. Er is geen kaartje van Nederland opgenomen. In 1996 is het veldwerk voor de Atlas van de Nederlandse libellen afgerond en volgens planning zal deze atlas in 1999 verschijnen. In de tekst wordt natuurlijk wel aangegeven waar de soort in Nederland voorkomt.

Ik heb het boek nog niet in de praktijk kunnen testen omdat het op het moment dat ik dit stukje schreef nog bij de drukker lag en ik alleen een drukproef kon gebruiken, maar het lijkt een erg prettig werkbaar boek. Een aanrader voor iedereen die zich met libellen bezig houdt, of er meer van af wil weten.

Kars Veling

\juffer (*Cercion lindentii*) en de Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*) zijn dit de enige twee soorten die in de categorie 'onvoldoende gekend' vallen.

Al met al een zeer fraai en goed geschreven boek.

Marcel Wasscher

Rode lijst libellen Vlaanderen

De Knijff, G. & A. Anselin, 1996. Een gedocumenteerde Rode lijst van de libellen van Vlaanderen. Uitgave: Instituut voor Natuurbehoud Brussel. Te bestellen via De Vlinderstichting (zie Vlinderwinkel) of bij het Instituut voor Natuurbehoud, t.a.v. de Bibliotheek, Kliniekstraat 25, B-1070 Brussel.

In dit mooi geïllustreerde en met fraaie kleurenfoto's uitgevoerde boek worden alle libellensoorten die op de Rode Lijst van Vlaanderen staan uitgebreid besproken. De vaststelling van de categorieën is gebaseerd op de huidige zeldzaamheid en een vergelijking in het relatieve voorkomen van waarnemingen van soorten uit de periode 1940-'65 en 1990-'95. De matrix waarmee de soorten in de verschillende categorieën worden ingedeeld lijkt grotendeels op de Nederlandse indeling. Dit geldt met name voor de indeling van de meest bedreigde soorten (uitgestorven, met uitsterven bedreigd, bedreigd en kwetsbaar). Op de Rode lijst staan 35 soorten: 60% van de Vlaamse libellensoorten. In het boek wordt verder aandacht besteed aan de meest bedreigde biotopen voor libellen met daarin een bespreking van de maatregelen voor bescherming en beheer daarvan. Aan het eind van het werk wordt de Vlaamse Rode lijst met die van omliggende landen vergeleken.

In Vlaanderen staan verscheidene soorten van laagvenen en heidevennen op de Rode lijst die in Nederland niet bedreigd zijn. Een soort als bijvoorbeeld de Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*) valt in Vlaanderen in de categorie 'kwetsbaar'. Met name voor mensen die in Nederland bij de laagveengebieden wonen lijkt dit haast aan het onmogelijke te grenzen. Voor hen die de situatie in Noord-Brabant en Limburg kennen is het niet heel verbazend. Door de recente vooruitgang van de Kanaal-